
STAROČESKÝ ODKAZ EDUARDA PETRŮ SE ZAMĚŘENÍM NA DÍLO PETRA Z CHELČIC

MICHAELA SOLEIMAN POUR HASHEMI

EDUARD PETRŮ'S LEGACY IN THE STUDY OF MEDIEVAL LITERATURE WITH REGARD TO PETR OF CHELČICE'S WORK

The study deals with the contribution of the Olomouc professor Eduard Petrů (1928–2006), especially to the research on the work of Petr of Chelčice and his personality (ten basic studies and two editions in total). First, the author presents substantial publications in which E. Petrů dealt with the topic. She concludes that the most frequently cited item is his List of Chelčický's Works. Furthermore, she summarizes that the legacy of E. Petrů in Chelčický's research is followed in particular by Jaroslav Boubín (1954), who is still the author of six publications connected with Chelčický (2005–2018), in which E. Petrů is also properly cited. In a note, she states that in the line of E. Petrů she translated Chelčický's texts into new Czech (together with Jan Rokyta) in the publication *The Time and Work of Petr Chelčický* (2013). Finally, she concludes that the research legacy of E. Petrů is alive, also thanks to the university textbooks often used (Lehár et al. 1998; Machala et al. 2015).

Keywords: Eduard Petrů, Petr Chelčický

Prof. Eduard Petrů, DrSc. (1928–2006), literární historik, teoretik, editor a vysokoškolský pedagog, konkrétně především v oblasti starší české literatury, byl a zůstává významnou autoritou.⁽¹⁾ Absolvoval na FF UP obory bohemistika a romanistika v roce 1952. V prvních třiceti letech své badatelské kariéry se zabýval především medievistikou a literaturou českého humanismu, počínaje přelomem 80. a 90. let taktéž literaturou českého

1 Osobně jsem ho poznala jako náročného oponenta všech mých akademických kariérních výstupů (od kandidatury věd až po profesuru; moje ukončení posledního uvedeného stupně však už datum jeho úmrtí přesáhlo).

baroka; paralelně literární teorií a editologií. Do nadnárodního odborného povědomí vstoupil zřejmě především díky knize *Humanismus a raná renesance na Moravě* (1992), která byla přeložená do angličtiny (a doplněná pasážemi Iva Hlobila) o sedm let později jako *Humanism and the Early Renaissance in Moravia* (Votobia, 1999).

Z hlediska uvedeného tématu bádání o Petru z Chelčic je podstatné, že E. Petřů působil nejprve, a to po dvanáct let (konkrétně v letech 1952–1964) jako správce rukopisných fondů v tehdejší olomoucké univerzitní knihovně a až poté byl už celoživotně spjat se svým jediným akademickým pracovištěm, tedy Katedrou českého jazyka a literatury Filozofické fakulty Univerzity Palackého (jejím profesorem byl jmenován roku 1986).

Právě ještě z mimouniverzitního odborného působení E. Petřů, tedy z jeho práce v tehdejší olomoucké univerzitní knihovně, vznikl především *Soupis díla Petra Chelčického a literatury o něm* (1957). K osobnosti Chelčického se Eduard Petřů badatelsky často navracel, aby jeho tvorbu analyzoval co nejuplněji, a to nejen v souvislosti s dosažením svých vědecko-pedagogických kariérních stupňů (na základě práce o Chelčického textu *Řeč o šelmě a obrazu jejím* získal titul PhDr.; práci s titulem *Studie o Petru Chelčickém* v roce 1968 se habilitoval), jak je patrné i z pozdějších časopiseckých studií publikovaných naposledy v knižním souboru *Vzdálené hlasy* (1996; s celkem pěti studiemi o Chelčickém z let 1970, 1979 a 1994). Taková linie badatelského zájmu E. Petřů našla též odraz ve dvou edicích – vydání Chelčického *Drobných spisů* (1966; O boji duchovním, O církvi svaté, O trojiem lidu řeč, Replika proti Mikuláši Biskupcovi) a 2. dílu Chelčického dominantního spisu *Ze sítě víry* (O rotách, o každé zvláště, 1990) v novočeské lexikální, hláskoslovné a tvaroslovné úpravě. Odborných textů o Chelčickém napsal ovšem E. Petřů ještě víc, např. studií publikovaných jak v *Listech filologických*, tak i v olomouckém sborníku prací,⁽²⁾ všechny je ale uvádět nebudu.

Talentu E. Petřů si univerzitní a akademická pracoviště povšimla už v druhé polovině 50. let. Za podstatnou z hlediska autorské prestižnosti E. Pet-

2 Srov. soupisy jeho prací Bednaříková: 1989; Kolářová: 2004.

rů nutno pokládat jeho participaci v tzv. akademických *Dějínách české literatury* (tedy *Dějiny české literatury I*, Starší česká literatura, autorského kolektivu vedeného Josefem Hrabákem z r. 1959). E. Petrů se tak totiž stal součástí autorského kolektivu (vedle J. Daňhelky, E. Pražáka, F. Svejkovského a A. Škarky) právě jako autor sedmistránkového medailonu o Chelčickém.

Z hlediska časového sledu nejdůležitějších studií E. Petrů o Chelčickém si dovolím uvést alespoň příklad jedné z nich. K problému Chelčický – Záhorka (tedy zda je náležité identifikovat zmíněné jako jednu osobnost) Petrů vyjádřil své námítky vůči původně Bartošově hypotéze poprvé už v roce 1966 (a to v úvodu k vydání *Drobných spisů Petra Chelčického*). Zmíněné odborné téma precizoval ve své knize *Zašifrovaná skutečnost* z roku 1972 (dedikované – podobně jako např. kniha *Vzdálené hlasy – své paní*) uvedením faktu, že ztotožnění Chelčického (činného ještě v r. 1434/5) se Záhorkou by dle vlastního Bartošova zjištění znamenalo, že Chelčický nejméně patnáct let jako autor odmítal účast správného křesťana na státních úkonech, ale jako Záhorka by se na nich prakticky podílel, což se nejeví pravděpodobné. Potřetí se k této otázce E. Petrů vyjádřil v *Listech filologických* (1979, č. 102), a tato studie byla též přetištěna o sedmáct let později do jeho souboru *Vzdálené hlasy* (1996). V publikačně finální studii „Znovu k problému Chelčický – Záhorka“ E. Petrů zopakoval své stanovisko, že

„za okolností, kdy nepřímé důkazy nepřesvědčují o totožnosti Petra Chelčického a Petra Záhorky, a přímé důkazy nebyly zjištěny, musíme brát v úvahu ve větší míře nežli M. /Michal/ Flegl i možnost existence Petra Chelčického jako samostatné, na Záhorkovi nezávislé osoby a alespoň z literárněhistorického hlediska soustředit pozornost k tomu, co nám skutečně poskytuje informace vysoce pravděpodobné, tj. k dílu Chelčického“ (1996: 132–133).

E. Petrů se tak konečně v právě zmíněné studii vrátil ke své základní premise z knihy *Zašifrovaná skutečnost*, že případná identifikace Záhorka – Chelčický je z hlediska literární historie irelevantní.

V daném kontextu si dovolím dodat: z hlediska širšího společenského literárněhistorického kontextu uvedené ztotožnění či neztotožnění skutečně

podstatný význam nenes; taková identifikace by však svědčila o rozporu mezi dílem a životní praxí, který není v historii literatury ojedinělý. Podstatné ovšem zůstává tvrzení E. Petrů, že identifikace Záhorka – Chelčický je velmi málo pravděpodobná.

V další části svého příspěvku si dovoluji rozvést známý fakt, že druhý život odborného díla souvisí ne tak s počtem jeho citací, ale s jeho znalostí a návazností na něj. V kontextu prací Eduarda Petrů se tomu tak naštěstí pro badatelskou veřejnost děje. Jeho bádání o Chelčickém i jeho edice našly svou návaznost především v odborných pracích autora, který se po Eduardu Petrů věnuje osobnosti a dílu Petra z Chelčic nejvíc, a tím je historik Jaroslav Boubín (nar. 1954). Je dosud autorem šesti knižních publikací s Chelčickým spojených, konkrétně *Petr Chelčický: myslitel a reformátor* (2005); *Spisy z Pařížského sborníku / Petr Chelčický* (2008); *Spisy z Olomouckého sborníku / Petr Chelčický* (2016); *Spisy z Kapitulního sborníku / Petr Chelčický* (2018); a dále dvojího vydání *Sítě víry* (2011, 2012).

Jaroslav Boubín Eduarda Petrů opakovaně cituje, a na základě srovnání s jeho již uzavřeným badatelským odkazem se ukazuje, že je tomu tak na všech základních textových místech, kde je to třeba.

Ve své knize *Petr Chelčický: myslitel a reformátor* Boubín především podává kladné hodnocení Eduarda Petrů jako badatele: „původní ideologicky bojovné interpretace Petrovy osobnosti a literárního odkazu byly poměrně rychle vystřídány důkladnými a věcnými rozbory, které významným způsobem spoluurčují náš současný pohled na Chelčického. V uplynulých desetiletích vynikl zejména olomoucký univerzitní profesor Eduard Petrů, autor nejen celé řady závažných statí, ale hlavně základní edice raných spisů husitského radikála“ (2005: 165).

Boubín přirozeně poměrně často cituje jeho *Soupis děl Chelčického* (naposledy 2018: 9, 25, 27, 29, 44, 493). Přehledná kvalita soupisu se nevytvářela snadno vzhledem k tomu, že Chelčického díla byla identifikována ex post (např. Siet viery jako dílo Petra z Chelčic Jaroslavem Gollem), a navíc jsou stejné rukopisy umístěny v několika různých sbornících. V úvodu své knihy *Spisy z Pařížského sborníku / Petr Chelčický* Boubín uvádí, „že se snažil údaje uvedené v cenné příručce E. Petrů

aktualizovat tak, aby odpovídaly současnému stavu bádání“ (2008: 15), a jeho původní soupis o 56 položkách precizoval rozšířením o 5 položek. V právě zmíněné publikaci Boubín též cituje, a to v závěrečné bibliografii z kontextu prací E. Petrů o Chelčickém, kromě jeho *Soupisu díla Petra Chelčického* ještě jeho studii „Spravedlnost tiskařům, K textové hodnotě tisků děl Petra Chelčického“ (původně in *Knihtisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory* [1970: 133–150]; přetištěno v knize *Vzdálené hlasy* [1996: 134–149]).

Pokud jde o edice z Chelčického díla z hlediska titulů, J. Boubín na odkaz E. Petrů navazuje, a to v edici díla *Siet viery*, jehož oba díly vydal (nejprve v rámci České knihovny v nakladatelství Host; poté nákladem Historického ústavu AV ČR) v precizní staročeské transkripci. V případě svého druhého vydání podstatně rozšířil i tzv. rámcovou část, konkrétně úvod, a přidal do úplnosti i veškerý textový materiál k uvedenému dílu se vztahující. Takový prestižní přístup odpovídá prestižnímu konceptu Pramenů k náboženským dějinám, jehož je Boubín důležitým spolupracovníkem. Připomeňme, že E. Petrů vydal pouze druhý díl Sieti ..., a to v novočeském překladu³⁾ (*O rotách, o každé zvláště*; 1990). Boubín tento překlad hodnotí po předchozím, tj. Šimkově překladu z poloviny 20. století jako modernější (2011: 372).

Pro recepční dosah odkazu profesora Petrů konečně uvedu ještě dvě podstatné skutečnosti: V užívané vysokoškolské učebnici *Česká literatura od počátků k dnešku* v autorské staročeské části napsané Janem Lehárem (1998) je E. Petrů v závěrečném seznamu literatury zastoupen třemi studii o Chelčickém: „Dvě studie o Petru Chelčickém“ (1966), „Traktát a řeč jako žánry české literatury 15. století“ (1968), „K metodě myšlení Petra Chelčického“ (1970). A především – staročeská část Eduarda Petrů je už po druhou generaci včetně jeho odborné reflexe díla Chelčického

3 V této linii E. Petrů, pokud jde o překlad, jsme si dovolili jít i my v publikaci *Doba a dílo Petra Chelčického* (2013), v němž jsme se pokusili spolu s teologem dr. Janem Rokytou o jednotné přetlumočení osmnáct ukázek z díla Chelčického do novočeského překladu, ale na rozdíl od přístupu E. Petrů mírně archaizovaného, s výraznějším akcentem na čtenářskou edici.

reflektovaná v dalším kompendiu užívaném nejen vysokými školami: je to *Panorama české literatury* (v aktualizované verzi vydané opět olomouckým kolektivem v roce 2015).

prof. PhDr. Michaela Soleiman pour Hashemi, CSc.

Ústav české literatury a knihovnictví

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

Arna Nováka 1, 602 00 Brno

M.Horakova-Hashemi@email.cz

LITERATURA

BEDNAŘÍKOVÁ, Hana

1989 „Soupis prací Eduarda Petrů (1951–1988)“; *Philologica* 59 (Olomouc: Facultas philosophica), s. 23–32

BOUBÍN, Jaroslav

2005 *Petr Chelčický: myslitel a reformátor* (Praha: Vyšehrad)

2008 *Spisy z Pařížského sborníku / Petr Chelčický* (Praha: Historický ústav AV)

2011 *Sít víry* (Brno: Host)

2012 *Siet viery* (Praha: Historický ústav AV)

2016 *Spisy z Olomouckého sborníku / Petr Chelčický* (Praha: Historický ústav AV)

2018 *Spisy z Kapitulního sborníku / Petr Chelčický* (Praha: Historický ústav AV)

KOLÁŘOVÁ, Jana

2004 „Bibliografie Eduarda Petrů (1955–2003)“; *Philologica* 84 (Olomouc: Facultas philosophica), s. 249–264

LEHÁR, Jan – JANÁČKOVÁ, Jaroslava – STICH, Alexandr

1998 *Česká literatura od počátků k dnešku* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny)

MACHALA, Lubomír (a kol.)

2015 *Panorama české literatury* (Praha: Knižní klub)

PETRŮ, Eduard

1957 *Soupis díla Petra Chelčického* (Praha: SPN)

1959 „Petr Chelčický“; in Hrabák, Josef (ed.) a kol., *Dějiny české literatury I* (Praha: Academia), s. 271–279

1966 *Petr Chelčický. Drobné spisy* (Praha: Academia)

1972 *Zašifrovaná skutečnost* (Ostrava: Profil)

1990 *Ze sítě víry* (Praha: Československý spisovatel)

1992 *Humanismus a raná renesance na Moravě* (Olomouc: Votobia)

1999 *Humanism and the Early Renaissance in Moravia* (Olomouc: Votobia)

1996 *Vzdálené hlasy* (Olomouc: Votobia)

ROKYTA, Jan – HASHEMI, Michaela

2013 *Doba a dílo Petra Chelčického* (Blansko: ALMI)

SOLEIMAN POUR HASHEMI, Michaela

2009 „Ad memoriam Eduard Petrů“; *Acta Comeniana 20–21* (Praha: Filosofía),
s. 333–338